

Karel Wauters (red.), *Verhalen voor Vlaanderen. Aspecten van het Vlaamse fictionele proza tot aan de Tweede Wereldoorlog*, Kapellen, Pelckmans, 1997.

De bundel is het resultaat van een vijftiental lezingen over bekende Vlaamse prozaschrijvers, georganiseerd door de UFSIA te Antwerpen en grotendeels verzorgd door aan deze instelling verbonden docenten. De auteurs die de revue passeren zijn: Hendrik Conscience, Pieter-Frans Van Kerckhoven, Emiel Zetternam, Anton Bergmann, het duo Teirlinck-Stijns, Virginie Loveling, Cyriel Buysse, Stijn Streuvels, Herman Teirlinck, Gustaaf Vermeersch, Felix Timmermans, Willem Elsschot, Gerard Walschap, Lode Zielens en Maurice Gilliams. De opzet van de bundel is de lezer tot het lezen of herlezen van de bovengenoemde schrijvers te brengen. Ten aanzien van de gekozen schrijvers kunnen we stellen, dat

ze allen een plaats of op zijn minst een plaatsje in het pantheon van de Vlaamse letteren hebben veroverd. De benadering van de schrijvers door de lezinghouders is verschillend. Soms is de aanpak sterk gericht op het biografische en het historisch-literaire element, dan weer staat de behandeling van de auteur aan de hand van een of meer werken centraal. Al de lezinghouders pogen wel hun auteur in een breder literair-historisch kader te plaatsen.

De titel "*Verhalen voor Vlaanderen*" is juist gekozen. Zeker voor de negentiende eeuw, waarin de gedachte dat literatuur een opvoedkundige of anders gezegd didactische functie moest hebben, geldt dit. Van Conscience tot aan Virginie Loveling meenden de schrijvers direct te moeten werken aan de opvoeding van de Vlaming en aan de ontvoogding van Vlaanderen. Maar tegelijk zien we bij Bergmann en Loveling al andere aspecten naar voren komen. Voor hen is het schrijven een zelfstandige categorie waarin individuele, esthetische en psychologische onderdelen hun plaats hebben en het doel ruimer kan en moet zijn dan alleen het opvoedende. Wat alle auteurs gemeenschappelijk hebben is dat hun werk geografisch gebonden is aan Vlaanderen. Het is ofwel het Vlaamse platteland – bij veel schrijvers wel de voornaamste inspiratiebron – of de stad, met Teirlinck als een van de eersten.

Al schreven zij 'voor Vlaanderen', toch is de Vlaamse beweging bij de meesten zelden het onderwerp van hun boeken. Het gaat om meer algemene thema's als sociale ontvoogding bij Zetternam en Zielens of om de tegenstelling klerikaal-antiklerikaal. Zeer concreet komt dat thema aan de orde in Teirlinck-Stijns "*Arm Vlaanderen*" (1884) en in het werk van Bergmann, Loveling en Walschap. Bij Virginie Loveling is het antiklerikalisme niet antireligieus gericht. Zij betreurt vooral de geringe intellectuele ruimte en de onkritische geest die het klerikalisme rond zich schiep. De vrij sterke klerikale sfeer in het Vlaamse land maakte het doorbreken van romans, gebaseerd op een realistische of naturalistische visie niet eenvoudig. Werk van Buysse, Vermeersch en Walschap kreeg in bepaalde kringen te gemakkelijk het etiket "*vuil schrijverij*" opgeplakt.

De bijdragen over Conscience, Streuvels en Timmermans, schrijvers waarvan we al snel zeggen: "*valt daar nog iets nieuws over te melden*", leveren toch nieuwe invalshoeken op. Bij Conscience gaat Ludo Simons in op de drukkers en uitgevers van Conscience's werk en mij viel op dat Conscience in het buitenland een veel grotere bekendheid genoot dan menig Noord-Nederlandse tijdgenoot-auteur in het romantisch-historische genre, zoals Jacob van Lennep, Anna Louise Geertruida Bosboom-Toussaint, Hendrik Schimmel en Aernaut Drost. Hun werk kreeg veel minder vertalingen. Ludo Simons nam ook Streuvels voor zijn rekening en door uitvoerig aandacht te besteden aan diens leesnotities en dagboeken komt er veel meer dan een goede heimat-literatuur schrijver naar voren. Datzelfde geldt ook voor de bijdrage over Timmermans.

Men kan zich tot slot afvragen of de keuze van de vijftien (het gaat om schrijvers die vóór 1940 hun top bereikten) niet een andere had kunnen en moeten zijn. Ik

denk van niet. Misschien zouden als prozaschrijvers Ernest Claes en Filip De Pillecijn nog in aanmerking kunnen komen, maar dan is het aantal 'pantheonwaardige' prozaschrijvers wel bereikt. Al met al een bundel die tot het lezen en herlezen van de besproken schrijvers uitnodigt.

PIETER VAN HEES
PROF. R. BOSLAAN 95, NL-3571 CP UTRECHT